

שמות כ יתרו

אונקלוס

על־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה דָּלָא תִתְגַּלִּי עֲרִיתָךְ
עֲרִיתָךְ עָלָיו: פ פ פ

פ"ב. יוגד"ב סימן. ומסטיין בשנת שנת המלך פוזכו כיספיה סימן ר

אבן עזרא

רש"י

חלק יהא ומשופע (יו): אשר לא תגלה ערותך. שעי המעלות אתה לריך להרחיב פכיעותיך ואע"פ שאינו גלוי ערוה ממך שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד (פח) מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואחיה נהג בם מנהג בזיון והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם לורך לא תנהג בהם מנהג בזיון חבירך שהוא בדמות יולרך

מנורת, ומעלה מעל בה' וויקרא ה כא) והוא באמת מעל בחשם, שיפרש המצות כפי דעתו, גם אין לו דעת בדקדוק הלשון, כי ס"ם ומעלה מעל שרש, והוא על משקל נעל (פח) ומחברתו (פח) ונעלות בלות (יהושע פ ה) או והרדיק בנעלים (ישעי' יא פו) ותנה מעלו גלה ערותו, רק פי' במעלות, כמו ומעלות שבעה (יחז' פ בו) (פח) וסעם אשר לא תגלה ערותך עליו ידוע (פח) (סח) על כן קומה מזבח העולה שלש אמות לא יותר (פח) וכבר העתיקו קדמונינו ו"ל צורת הכבש (פח) וכל דבריהם אמת (פח):

ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה (פח): חסלת פרשת יתרו

יהל אור

קרני אור

מזבח הנבנית לשמי: (תקא) בן זוטא פי' שהוא על משקל "נעל" והיה יכול לומר על משקל נער, או שער, אך אמר על משקל נעל בדרך בזיון, וע"כ אמר הח' ז"ל עליו זה המשל כדי לבזותו: (תקב) ובקלח ספרים כתוב, למשפחתו ומחברתו: (תקג) עיין אות חלש: (תקד) והוא משום בזיון: (תקה) עיין למטה כו א: (תקו) עיין (זכחים סב ב, מדות כוין כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ והוא הנקרא כבש"י: (תקו) כי המכחישים אמרו שלא היה כבש עיין בפ"י הח' ז"ל (למטה כו א) והחכמים האחרונים שלהם, ר' אהרן הראשון (המבחר סוף פ' יתרו) וכן ר' אהרן האחרון (כתר תורה סוף פ' יתרו) הודו כי דברי חז"ל אמת ואמרו, ונכון הוא מה שאמרו בעלי הקבלה שהיה כבש נבנה במזבח חלק לא מעלות מעלות פי' שהיה במזבח כבש חלק ומשופע והיו עולים עליו בדרך הליכה ולא בדילוג ובהרחבת הפסיעה כבמעלות:

כי כל כלי ברזל אשר בהם פיות כורחות יקראו חרב, יאמר כסף, ויפס לו אהוד חרב ולס שני פיות" (סוף ג טו) ובאזחל קח לך חרב חדש (יחז' פ א) ויאמר בכשיל וכלפות אשר יסמרו טו הכרין ומגדלותיך יתן בתרכותיו (יחז' כו ט) וכן זה המסתח אכנים יקראנו חרב: [סה] וכן הוא (מכילתא יתרו פי"א) דעת ר' ישמעאל, שלא ילך פסיעה גסה אלא גודל בלד עקב ועקב בלד גודל וכן פי' רש"י ז"ל:

סקריב רש"י: (טו) עיין רש"י למטה כו א: (פח) למטה כח מכ: (פח) מכילתא שם תנחומא ח שם פס"ו ילקוט שם:

אונקלוס

שמות כא משפטים

כא * וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר * וְאֵינִין דִּינֵי דִּי תִס

אבן שמות כא משפטים עזרא קסג 825

והורהו המשפטים והמצות שיאמר להם אם יקבלום או יכרות להם ברית, ואמר לו בסוף אלה התנאים פרשת, הנה אנכי שולח מלאך לפניך (למטה כג ב) ועיקר הפרשה להשמיד עבודת גלולים מארצם בהכנסם שם, וככה פירש להם משה לפני כרות הברית (ג) כי בסוף ולא תעבוד את אלהיהם (דבר' ז טז), והנה תחלת הפרשה (ה) שלא יעשו עם השם אלהים אחרים (ו) וסוף הפרשה להכרית זכר האלילים והפסילים שהם עשויים בארץ כנען (ז) : (סיה"ק). ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כמו וישם לפניהם (למעלה יב ז) וזאת התורה אשר שם משה (דבר' ד מד) בפה או במכתב או בשניהם (י) וקודם שאפרש זאת הפרשה אומר בה כלל שכל מצוה ומשפט בפני עצמו עומד, גם יש כדמות סמך להדבק הפסוקים (ח) והעקר שלא יעשה אדם חמס, ויכריח מי שהוא מעט ממנו ביכולת, והחל מהאונס שהוא בגוף (ט) להעביר העבד (י) ואח"כ תזכיר האמנה (יא), והזכיר מכה איש (פ' יב) בעבור שהוא צריך, וכי יכה איש את עבדו (פ' כ) והזכיר מכה אביו (פ' טו) ואפילו המקלל (יג) להפריש בין המוכים (יג), והזכיר וגונב איש ומכרו (פ' טו) בעבור העבד להפריש בין יהודי ומתיהר כאשר אפרש (יז) והזכיר משפט עין תחת עין (פ' כד) להפריש בין עין ישראל לעין עבד (טו) והזכיר נגיחת השור (טז) להזכיר משפט העבד שימית (יח), והזכיר משפט וכי יפתח איש בור (פ' לג) להפריש בין שור שמת בבור או נגנב (יח) וכל זה בעבור ונכבד בגנבתו (למטה כב ב) (טז) ואח"כ הזכיר החמס בסמון, והחל בשדה ובכרם (כ) שהם עיקר, ואח"כ מה שהוציאה הארץ בגדיש וקמה (כא)

יהל אור

(ג) שם במשנה תורה : (ד) מעשרת הדברים : (ה) שלא ישתפו עמו אלהים אחרים : (ו) למטה כג כד, כי הרם תהרסם ושכר תשכר מלכותיהם" תוכן דעתו כזה כי מה שאמר ואלה המשפטים עם וי"ו, לפי שתהלת דברי השם אחר עשרת הדברים כאשר נגש אל הערפל ולזה שלא יעשו עמו אלהים כסף וזהב עד סוף זאת הפרשה הוא פרשה אחת, ר"ל תחשב בפרשה אחת, בעבור היות כל הענין נמשך כמו שבאר ה' ז"ל ולפיכך אמר ואלה עם וי"ו : (ז) עיין בפ' הקצר למעלה יט ז ובבאורי שם : (ח) וכן יאמר (ויקרא יט ב, דברים עז יח) אעפ"י שכל מצוה ומצוה עומדת בפני עצמה, יש כדמות דרש להדבק הפרשיות : (ט) והם החמשה דברות האחרונות שבין אדם לחבירו : (י) בפ' ב' : (יא) בפ' ז : (יב) המקלל חביו ואמו (פ' יז) : (יג) בין מכה חביו למכה רעהו : (יד) בפ' ב' : (טו) אם הכה עין חבירו, או עין עבד עברי, צריך לשלם לו דמי עינו, ואם הכה עין עבדו כנעני החמירה התורה על האדון שיוציאו לחפשי (פ' כו) : (טז) בפ' כח : (יז) שישלם שלשים שקלים : (יח) בפ' לד, ובפ' לו : (יט) עיין בפ' הח' ז"ל שם ובבאורי : (כ) כב ד : (כא) שם פ' ה :

(כב) שם פ' ו : (כג) שם פ' ט : (כד) שם פ' יג : (כה) עיין (מכילתא משפטים פ' יז) שמדבר בנערה שהיא ברשות אביה עיין החוה"מ שם : (כו) ופי' הח' ז"ל שם, כי ההוא לפחות את הגערות שאין דעתם שלמה : (כז) שם פ' יז : (כח) וכן פי' הח' ז"ל שם : (כט) שם פ' יח : (ל) וכן פי' הח' ז"ל שם : (לא) ופי' הח' ז"ל, וישתהו ישראל וננות מואב : (לב) שם פ' כ : (לג) וכן פי' הח' ז"ל בפ' הקצר שם : (לד) ועיין מכילתא שם פ' יח, דעת ר' ישמעאל, שאלמנה ויתום בא לדונמא ר"ל כל החלשים והגדכאים כמו אלמנה ויתום : (לה) שם פ' כד : (לו) עיין בפ' הח' ז"ל שם : (לז) שם פ' כח : (לח) שם : (לט) שם פ' כט : (מ) חנה ואהרן גם נשמע מזה כ"ל כתיב לא האכילו : (מא

שמות כא משפטים

אונקלוס

תַּשִּׁים לְפָנֶיהֶם : ב כִּי תִקְנֶה עֶבֶד קַדְמִיָּהוֹן : ב אֲדִי תִזְכֶּן עֶבְדָּא בִר יִשְׂרָאֵל שְׁתִּי

אבן עזרא

רש"י

מסיני אף אלו מסיני (ב) ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים כנהדרין אלל המקדש (ג) (ס"א המזבח. ופירוש בעזרה): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר חסנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה ואיני מטריח עליהם להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם (ד): לפניהם. ולא לפני עובדי כוכבים (ה) ואפי' ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביאם בערכאות שלהם (ו) שהמציא דיני ישראל לפני הכנענים מחללאת השם ומייקר שם העובד כוכבים להסביחם (ס"א להחשיבה) שנאמר כי לא כלורנו לורם ואויבינו פלילים (ז) כשאויבינו פלילי זהו עדות לעלוי יראתם: (ח) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי (ח) עבד כנעני שלקחתו מישראל ועליו הוא כי אמרו כי המשפחה תלויה באב (ט) ועוד,

יהל אור

(מ) עיין למעלה כ א, קרני אור הערה כ: (מח) בעת הזוי על לוחות האחרונות (למטה לד א) וחור שם על כל הזוים הנאמרים בפ' הזאת מן שמו לך (שם פ' יא) עד ראשית עבד (שם פ' כו): (מט) כמ"ס ולא יראו פני ריקם (למטה כג סו): (נ) שם פ' יט: (נא) עיין בפ' ה' ז"ל שם וברמב"ן (למטה לד כו): (נב) פ' ואין לורך לדרוש סמיכת הפסוקים זה לזה: (נג) עיין למעלה אות ח: (נד) עתה יתחיל לפרש: (נה) ואח"כ משפט האמה ששניהם נכללים בלאו לא תרנח, הדבור הראשון מחמשה דברות האחרונות שהם בין אדם לחבירו: (נו) כן הוא (מכילתא משפטים פ"א) בזן ישראל הכתוב מדבר, וכן פ' רש"י ז"ל, "עבד שהוא עברי", ויהיה עברי תאר לעבד, לא גסמך אליו, והטעם עבד שהוא עברי: (נז) היא ישראלית: (נה) ובמכורו (נט) פ' עבד עברי מושמעאל ועשו, בני אברהם שנקרא עברי, כמ"ס ויגד לאברהם העברי (ברא' יד יג): (ס) שימכור אותה לאמה: (סא) שיהם הילדים לאשה ולא לאיש, נראה שזה העבד אינו ישראל, כי אם היה ישראל לא תשאר האשה וילדיה לארזיה רק ילאו הילדים עם האב בלאחו: (סב) כי בישראל

הורע

מקו"ב רש"י: ב) מכילתא מסכתא דנוקין משפטים פ"א, תנחומא א ג, תנחומא ב ב ב"ר פ"כ ג שמו"ר פ"א ב ילקוט רמז ש"ט, פס"ו, ועיין חוס' שבת יג ב ד"ס, רש"י גרם, מה שהקשה שם מאלה דברי הבית (דבר' כח סט) בקאי אמה שכתוב למעלה: ג) ובמכילתא שם ר' שמעון, וילקוט רש"י, מה ראו דינים לקדש לכל המלות. עי"ש טעם אחר: ד) עיין מכילתא שם, פירובין נד ב, פס"ו ילקוט שם: ה) תנחומא א, ג ו גיטין פה כ פס"ו, מדרש אגדה: ו

רשי' שמות כא משפטים אבן עזרא קסד 327

ועבדו לעולם (פ' ו) (סג) כי הם אומרים כל ימיו (סד), והיה עליהם קשה שיהיה ישראל נרצע (סה) ועתה נחפש המלות במשמעם, אם עבד עברי אינו ישראל, למה אמר הכתוב, כי ימכר לך אחיך העברי (דברי טו יב) (סו) והלא ידענו כי משמע (סז) לא תשנא את אחיך בלבבך (ויקרא יט יז) ישראל (סח) וככה בין איש ובין אחיו ובין גרו (דברי א טז) ורבים ככה, והנה אין ספק (סח) כי פ' אברם העברי שהוא (סח) מבני עבר (ט) עליו כתיב אבי כל בני עבר (ברא' י כא) (סח) הפך וחב הוא אבי כנען (שם ט יח) (סח) או נקרא עברי בעבור שבא מעבר הנהר (סח) אעפ"י שהיה

ראוי להיות עברי נהרי, ונחשוב כי הכתוב תפש דרך קצרה, בעבור שמצאנו ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר (יהושע כד ג) (סח) והנה גם נקראו העברים שהם ישראל (סח), כי ראינו (סח) שאמר משה לפרעה כה אמר ה' אלהי ישראל (למעלה ה, א) וכאשר שאל פרעה מי הוא זה השם או השיבו (סח) ה' אלהי העברים (שם פ' ג), והנה אלהי העברים כמו אלהי ישראל (סח) והנה אם יקראו עברים בעבור שהם מיוחסים אל עבר (סח) ישתתפו עמנו בני ישמעאל ובני קטורה ובני עשו (ס) ואנחנו לא מצאנו קורא אחיך רק אדום לבדו שהיה בבטן אחד עם יעקב (סח), גם (סח) לא תמצא בכתוב שיזכיר עשו שהוא אחינו במצות רק בדבר השליחות (סח) וכמוהו, לא תתעב אדומי כי אחיך הוא (דברי כג ח) (סח) [ה] אחד שהזכיר אדומי (סח), וככה על דמיון בחרב אחיו (עמוס א יא) (סח), הנה בב' המקרא (סח) לא מצאנו מלת עברי כי אם על בני יעקב, וכתוב, ושם אתנו נער עברי (ברא' מא יב) (סח). לאכול את העברים להם (שם סג לב) (סח), מכה איש עברי (למעלה ג יא), שני אנשים עברים נצים (שם שם), ויונה אמר עברי אנכי (יונה א ט), כי הם שאלוהו, אי מזה עם אתה (שם שם ח) ואם המלה היתה כוללת עמים רבים, עוד לא השיב מאי זה עם הוא, וכתוב, פן תעבדון לעברים (ש"א ד ט) והעברים היו לפלשתים ושם יד כא), ובירמיה כתוב, לשלח איש את עבדו וגו' העברי והעבריה (ירמיה לד ט), ובסוף פירש, לבלתי עבוד בם ביהודי אחיהו איש (שם י) וידוע כי אדומי לא יקרא יהודי (סח), והחולקים אמרו, והנה כתוב, ורבים מעמי הארץ מתייחדים (אסתר

יהל אור

הזרע הולך אחר האב, ואם ישאר הילד אלל ההדון לעבד אין הילד עברי: (סג) שפ' האמיתי אללינו עד היוכל: (סד) וזה לא יתכן כ"א על עכו"ם שכתוב עליהם, והתנחלתם אותם (ויקרא כה נז): (סה) מכל אלה המענות הוכיחו החולקים כי העבד עברי אינו ישראל: (סו) איך יאמר עליו אחיך: (סז) וזכא"י "משמעות": (סח) כי לא יקרא אחיך כ"א ישראל: (סח) ובמקח"מ, והנכון שנקראו העברים ע"ש עבר בן שם, ע"כ הזכיר בפסוק אבי כל בני עבר, והנה אין ספק וכו': (סח) ובמקח"מ "שהיה": (ט) בן שלח בן ארפכשד בן שם: (סח) פ' בעבור עבר אמר הכתוב אבי על שם, שהוא אבי כל בני עבר, לפי שילא מעבר אברהם, שהיה טוב וגדול המעלה: (עב) והם יחסו להפך לכנען שהוא פחות המעלה. (עג) וכן פ' (למעלה א טו): (עד) מאמר זה שב למ"ש, או נקרא עברי בעבור שכל מעבר הנהר: (עה) כי השם לעברי וישראל הכל אחד: (עו) ויביא ראיה: (עו) משה ואהרן: (עה) שם"ש אלהי העברים, פ' מ"ש תהלה, כה אמר ד' אלהי ישראל. (עט) שממנו ילא אברהם: (פ) פ' א"כ ישתתפו ע

שמות כא משפטים עבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעָה שָׁנִין יִפְלֹג - וּבְשִׁבְעָה

אבן עזרא

ח (י) ואינם מישראל, וזה עורון, כי לפי דעתם אם פי' שהיו מתיחסים אל יהודה (י) או ששבו לתורת יהודה (י), היה ראוי להיותו לבלתי עבד בם במתייחד אחיהו (י) ועל דרך זה היה ראוי להיות עברי מתעבר (י), והאומר זה, מתעבר על ריב לא לו (משלי כו, יו) והנה התברר כי דברי קדמונינו נכונים, כי עליהם נסמך בכל המצות כאשר קבלום מאבותיהם ועוד איך יעלה על לב אדם כי הישמעאלי והאדומי יעבדו שש שנים, והישראל יעבד שנת היובל (י): שש שנים יעבדו. ולא יותר, כמו שש שנים תורע שדך (ויקרא כה ג) ובתחלת שנה השביעית למכירתו יצא חפשי אי זה שנה שתהיה. (י) ואל תתמה על מקץ שבע שנים הכתוב בירמיה (ירמ' לד יד) כי לכל דבר יש לו שני קצוות, והנה פעם ימצא קץ שהוא תחלה ופעם שהוא בסוף (י), וזה העבד הוא הכתוב עליו ונמכר בגנותו (למטה כב ב) שמכרוהו ביד (קא) [ז] רק, וכי יסוף אחיך ונמכר לך (ויקרא כה לט) או לנר (קב), סכר (קג) עצמו כפי השנים שיש עד היובל, כי ביובל יצא (יד).

קרני אור

כיון לתפוס רק כי אחיך הוא: [ז] וכן הוא (מכילתא משפטים פ"א) ובשביעית שביעית למכירה, כי לא חשבונו שש שנים שנות פולס רק מיום המכירה: [ז] וכן הוא (מכילתא שם) בגמרא בבית דין ככתוב מדבר, וכן פי' רש"י ז"ל: [ח] ורש"י ז"ל כתב ביהיה הי"ד נוסף יותר ממה שיהיה כלמ"ד טפף, וכן דעת הראב"ע, מפני שמלת ילא פורש שילא מפנין לפני, או ממקום למקום, ופי' פה שילא מפנין הפחדות לפנין התירות (רא"ס): [ט] וכן כתב הרד"ק בפרש"י חק"י וילאס חנס, המ"ס נכפת בפי' ריקס, ופי' ותלא כחן

יהל אור
ובמקח"מ' ואין יהודי מי שאינו ממשפחת יהודה: (נב) ע"כ אמר מתיידיים, עיין (למטה אות קלס): (נג) ובמקח"מ' וזה עורון פי' שהיו מתייחסים אל יהודה, ואם פי' מתיידיים שחזרו אל דת יהודה: (נד) ויהיה פי' על העמים שהתיהדו ואינם מישראל: (נה) ובמקח"מ' אם כן יאמר מן עברי מתעבר פי' כמו שדפחם לומר על יהודי מתיידי: (נו) פי' מה שכתוב (ויקרא כה לט מ) וכי ימוך אחיך עמך, וזה בהכרח ישראל, א"כ הוא יעבד עד שנת היובל, וזה רחוק, והנה תוכן דבריו בזה, כי דעת המכחישים שאחיק העברי היינו שכל מעבר הנהגה, ונכללו בזה בני עשו, ובני ישמעאל וקטורה, ומלאנו לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, והעבד מהם יעבד שש, והעבד מכל הגוים אשר סביבותיהם זו כתיב והתנהלתם אותם, והח' ז"ל השיב שמ"ס אלהי העברים פי' מ"ס תחלה כה אמר ד' אלהי ישראל, וכן הביא המכילתא הראיה מהפסוק הזה: (נז) רש"י שאף החיוב שיעבד שש שנים, רק שלא יעבד יותר, כמו שאין החיוב שש שנים תורע שדך: (נח) כי הושבים שביעית לקנייתו: (נט) שם כתוב מקץ שש שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר י

אונקלוס

שמות כא משפטים קסה 329

יפוק דבר חורין מן: יצא לחפשי חנם: ואם בגפו יבא
 ואם בלחודוהי יעורר

רש"י

אבן עזרא

אמור ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר
 בבית דין יד: לחפשי. לחירות (סו): (ג) אם
 בגפו יבא. שלא היה נסוי חסה כתרנומו
 גם עכרים שלשה עשר בני יקסן (קנ), ואחרים אמרו שמעם עבר המדבר בלשון עבר, גם אלה אמרו,
 כי גם חכנענים יקראו עברים, כי הם מדברים בלשון העברים, על שם עבר בן שם. על חוכר בפסוק, אני
 כל בני עבר (ברא' י כא) ועבר היה עובד השם, ואברהם היה עברי ביחוסו ודתו (קנ), ומואב ועמון אם הם
 בייחוש כן (קנ) לא יקראו עברים, ג"כ ישמעאל (קט) כי הכתוב אמר כי ביצחק יקרא לך ורע (ברא' כא יב)
 לא בישמעאל, גם עשו לא יקרא עברי כ"א אדום ואבי אדום (קט) וכן אמר הנביא, ואהב את יעקב ואת עשו
 שנאתי (מלאכי א ב) והנה לא תמצא בכל המקרא מלת עברי כי אם על בני יעקב, ומעלת אברהם היתה
 גדולה ושמו נודע בכל מקום, כי בנה מזבחות לשם, והוא קורא בשם (קנ), ג"כ יצחק (קט),
 ואמרו בני חת לאברהם נשיא אלהים אתה בתוכנו (ברא' כג ו) ויצחק נאמר, כי עצמת ממנו מאד
 (שם כו טו) גם הכתוב אמר עליהם, ויוכח עליהם מלכים (תה' קה יד, דה"א סו כא) (ק) ומקנה רב
 היה לאברהם גם ליצחק גם ליעקב, וזה הדבר נשמע מסביב, וזה פ"י לאכל את העברים לחם
 (שם סג לב) (קל), ופעם מארץ העברים (שם ס טו) מהארץ שידורו שם העברים, או מעמ' כאשר
 פירשתי לך שיחשבו שהארץ להם אחר שנתנה השם בפה, והעד והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם (שם
 טז כא) (קל) ע"כ אמר משה אלהי העברים נקרא עלינו (למעלה ה ג) השעם אלהי אברהם יצחק ויעקב (קל). או
 פעמו אלהי אלה העברים שהם בריתך, והוא הנכון, וי"א כי עברי שיישוב לדת העברים (קל) וזה לא יתכן שיקרא
 עברי מי שאינו מהיחש (קל) ואלה (קל) למה לא קראו, לבלתי עבר במ ביתודי אחיהו איש ירמ' (ד ס) ואין יהודי
 מי שאינו ממשפחת יהודה, ואל יסעון פוען באיש ימיני (קל) כי נקרא ע"ש המלכות (קל) ואין פ"י מתיידיים
 שיתיחשו אל יהודה (קל) ואם זה העבר העברי איננו ישראלי למה יעבר שש שנים לבדם, והישראלי עד שנת
 ויובל (ק) והפרשה הסמוכה לזאת, וכי יסכור איש את בתו לאמה, אם היא ישראלית (קמ) ואלה השבויים ארעו
 לאלה בעבור האשה וילדיה (פ' ד) (קמ) גם מלת ועברו לעולם (פ' ו) (קמ) ומה שמצאו כתוב בפרשה אם עבר יגח השור
 (פ' לב) והם אמרו, כי הוא העבר העברי הנזכר (קמ) וחכמינו הוציאו לאור כל אלה: כי תקנה, מיר ב"ד
 שמכרוהו בנפשו, או בעצמו, כי כן כתוב ונמכר לך (ויקרא כה לט) (קמ) לולי הקבלה (קמ): ע"ש שנים. אפרשנה
 בפ' כי משנה שכר שכיר (דבר' פו יח) (קמ): לחפשי. היו"ד נוסף ביו"ד למשעי (יח' פו ד), או הלמ"ד נוסף
 והוא תואר השם (קמ): ופעם חנם. אם הוציא אדוניו עליו אם חלה ברפואות לא יפרעם (קמ) או נזכר כן, בעבור
 שנמכר לגר תושב יגאל בכסף (ק) ואם נמכר לעברי בלא כסף (קמ): ג אם בגפו. י"א

יהל אור

קרני אור

בא מצני עבר: (קכז) הנקראים עברים מפני שהם מצני מלון כסף, כלומר כיון שזללה מלון כסף כאלו יזללה
 ע

בגפו יצא אם-בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: אם-אדניו יתן-לו אשה וילדה-לו בנים או

רש"י

אבן עזרא

אם בלחודוהי (טו) ולשון בגפו בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחיד בתוך לבושו (י) בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (יח): אם בעל אשה הוא. ישראלית: ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתלא אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במוזנות אשתו ובניו (יט): (ד) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן שהרשות ציד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (כ) או אינו אלא ישראלית ת"ל האשה וילדיה תהיה לאדוניה

בגפו כמו בגופו (קס) [יא] ומצאנו גופת שאול (דה"א יב) (קנ) ומשקלי השמות משתנים (קס) , ואחרים אמרו (קס) שהיא כמו כנף, וכנף ברשון תרגום ונפין (קט) [יב] כאילו אמר בכנף בגדו לבדו (קט) [יג] ואינו מטעם הענין, כי אין ראוי להיות פירושו רק שאין גוף אחר ג"ל: על גבו (קס), והנה יהיה כפי, על גבי הרשו הורשים (תח' קבט ג) (קס), אמר הגאון הוצרך הכתוב לומר אם בגפו יבא בגפו יצא, כאשר יאמר (קס) יצא לחפשי (קס) בעבור דבר אשתו שהוא צורך לומר אם בעל אשה הוא (קס) [יד], ואחר שאין אשה ישראלית נמכרת בנכבתה בבית דין (קס) מה טעם לומר ויצאה אשתו עמו, להודיע כ הקונה עבד צריך לפרנס את אשתו (קס), ותעמוד

עמו עד שיצאו יחד [טו]: (פיה"ק) בגפו, כמו גופו, וקרוב מהם, על גפי פרומי קרה (משלי ב ג) (קס) והטעם בגופו עבד, ובו בא אל בית אדונו לבדו לא עם גוף אחר (קס) בעבור שיזכיר ויצאה אשתו עמו, הזכיר אם בגפו יבא, בחלקי הדברים בעבד הבא אחריו (קס): ד אם אדניו יתן לו אשה. מצאנו אנשי לשון הקדש חולקים כבוד בתורת השמות (קס) אבל לא בשעלים, אמרו אדון, גם אדונים והוא לשון יחיד, ביד אדונים קשה (ישע"י יט ד) (קס)

יהל אור

קרני אור

מנת כן קנהו שלא לעבדו רק שש שנים: (קנב) כן הוא דעת מנחם (מהכרת מנחם שרש גף) .אם בגופו יבא בגופו יצא ופי' שלא בא גוף אחר עמו והוא אשתו: (קנב) על משקל אחר והת"י לנקבה: (קנד) כי משקלי השמות משתנים, ומלת גוף הוא שם: (קנה) הוא דעת רש"י ז"ל: (קנו) בעיני כל בעל כנף (משלי א יז) תיזכר, על פרחתא דגפא" והרבו, גדול הכנפים (יחז' יז ג) . רב גפין: (קנו) ולשון בגפו, בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחיד בתוך לבושו בכנף בגדו. (קנה) והוא ע"ד משל: (קנט) וכן הוא דעה רבינו סעדיה (הגלוי שרש גף) שיפרש גפי, גבו, גוו שוים, שהם ממולא בומ"ף והם קרובים: (קס) ובמקח"מ "כאשר אמר": (קסא) פי', כי לא הוצרך הכתוב לומר וכשביעית יצא לחפשי, אחר שכבר אמר שש שנים יעבד, אלא כפל דבריו, כמו כן כפל דבריו לומר בגפו יצא: (קסב) וכן פי' הרד"א, ועיין קרני אור: (קסג) עיין אות קה: (קסד) כן הוא ומכילתא משפטים פ"

אונקלוס

שמות כא משפטים קסו 331

בנות האשה ולדיה תהיה
לאדניה והוא יצא בגפו: והם
אמר יאמר העבד אהבתי את
אדני את-אשתי ואת-בני לא
אצא חפשי: והגישו אדניו אל-

אתתא ובנהא תהי
לרבונהא והוא יפוק
בלחודותי: והם מימר
ימר עבדא רחמנא ית
רבוני ית אתתי וית בני
לא אפוק לבר חורין:
ויקרבה רבונה לקדם
רשי

אבן עזרא

ובסמכים אמרו אדוניו (קס) ולא אמרו
אדוניו (קסא) כי לא נמצא, ולשון המדבר אדני
שאל (ברא' מד יט) (קסב) ואמרו לאמרו בלשון
רבים (קסג) שלא יתערב עם השם הנכבד, וככה
אין ראוי שיאמר לשם על לשון יחיד (קסד)
כמו בכינוי אדני שאל (שם) וככה מלת
אלוה (קסה) אמר רבי מרינוס זו כחו לאלוה
(חבקים א יא) (קסו) ולא לאלוהו דרך ביוון (קסי): אם אדניו יתן לו אשה, ואת האשה על
דרך חכמינו היא כנענית (קסב) ויתכן להיות פירוש כנענית על דרך וגם מבני התושבים
הגרים עמכם (ויקרא כה מה) שכתוב מהם תקנו עבד ואמה (שם פי מד) וככה כל עבד כנעני,
כי על שבעה נזים כתוב לא תחיה כל נשמה (דבר' כו) (קסג) ובשלמה כתוב, מן הגוים אשר
אמר ה' הם לא יבאו בכם, ואתה לא תבאו בהם (מ"א יא ב) (קסד) וזה כתוב על צדניות
חתיות, ולא מואביות עמוניות (קסה): (פיה"ק, אם אדניו יתן לו אשה, וזה
יורה (קסו) שהיא כנענית, כי לא יתן אדם רק כה שהוא ברשותו (קסג), והיא אמתו מאחת האומות,
ואין צורך עד שתהיה כנענית, רק היא מצרית או אדומית, ומן הגוים שהם סביבות ארץ כנען, כי
כן כתוב מהם תקנו עבד ואמה (ויקרא כה מד), ודע כי (קסו) תבואת הזרע תשתנה בהשתנות
המקומות, על כן נבחרו בני אהרן לכהנת עולם (קסב): הן ואם אמר, כבר פירשוהו קדמונינו כי לא
יהיה נרצע עד שיהיו בו כל אלה הדברים, עד כי אהבך ואת ביתך (דבר' טו טז) (קסג):
(פיה"ק, ובעתיקי התורה אמרו כי לא ירצע עבד עברי אם יהסר אחד מהתנאים, כמו אהבת אדניו
וביתו ואשתו ובניו, ויהי טוב לו עמו (קסו) וכן דבר סורר ומוגה (קסב) ודברם נכון): הן והגישו.

יהל אור

הנוכרת לא יתכן להיות כנענית, אבל היא מבני
התושבים הגרים עמכם כעמון ומואב לא כנענים:
(קסג) פי' מה שכתוב אם אדניו יתן לו אשה:
(קסג) ובמקח"מ, כי לא יתן אדם אשה רק מה
שהיא ברשותו" וזה מדויק מן אמרו "יתן לו":
(קסד) ובמקח"מ, כי כל: (קסה) לפי שהיתה אמת
ממשפחה השוכה, ולא נבחרו בני משה, לפי שלא
היתה אמת ממשפחה השוכה, וכן פה אעפ"י שהוא
עברי, מאחר שאשתו היא מאומה אחרת אין ראוי
לחוש להבנים שיסארו אלל האדון ויהיו עבדים
לעולם ועיין (למעלה ז כג) ובבאורי שם: (קסו) כן
הוא (מכילתא משפטים פ"ב, ספרי ראש על הפ'
והיה כי יאמר אליך (דברים טו טז), קדושין כב
ה): (קסו) כאן יאמר אהבתי את אדני את אשתי
ואת בני, ובדברים טו טז, כי אהבך ואת ביתך
מוסיף שיאהב גם בית רבו, והוא שרבו יש לו אשה
ובנים, שהבית הוא האשה והבנים, וכן לריך שיהיה
רבו אהבו, דכתיב כי

אונקלוס

שמות כא משפטים קסז 333

בַּמִּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעֹלָם: ס י וְכִי-
יִמְכֹּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא
תֵצֵא בְּצֵאת הָעֲבָדִים: ח אִם-

זֶת אִוְדָנָה בַּמִּרְצֵעַ וְיִהְיֶה
לָהּ עָבֵד פְּלִיט לְעֹלָם:
י וְאִרְי יִזְבֵּן גְּבִרְתָּת בְּרִתָּהּ
לְאִמָּהּ לֹא תִפּוֹק
בַּמִּפְקָנֹת עֲבָדָיָא: ח אִם-

רש"י

אבן עזרא

ואם יפוען פוען כי אין דלת כמו שער (נח)
יוביתו בין שנינו דלתים וברית (נז): ועבדו
לעולם. אמרו חכמינו כי הוא עולמו של
יובל (יז) ובפרשת חר סיני מפורש עד שנת היובל
(ויקרא כח מ) וכן אם מת אדוניו יצא חפשי.
כי הכתוב אומר ועבדו (יז) ויהי ויזמן קצוץ (יז):
שם עד עולם (ש"א א כב) והיה זמן קצוץ (יז):
ז את בתו לאמה. קטנה היא שהיא ברשות
האב (יז) כמו הבת שהוא מסר את נדרה (יז)
ושלל לעם נכרי עם זה הפסוק הוא דבקה,
כי על האב ידבר לעם נכרי (יט) (יט):
ופיה"ק. וכי ימכור איש. זה האיש ישראלי,
ואין משפט (יט) יציאתה לחיפוש בזכרים (יז) ואין
צורה לפי הגאון לא תצא לא תשב (יז). ומשפט
ואת האמה אמרו חכמינו שארניה קנה אותה לבעול

ר"ס היה דורש מקרא זה כמין חומר (ר"ל
קשר לרור מבוסס שתולין צלואר לתכשיט) ל
מה נשתנו דלה ומזוזה מכל כלים שבצית אמר
הקצ"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במלרים
כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות
ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים (לא) עבדי
הם ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה הדון
לעלמו ירלע בפניהם (לז): ועבדו לעולם.
עד היובל או אינו אלא לעולם כמשמעו.
ת"ל ואיש אל משפחתו השובו (לז) מגיד
שחמשים שנה קרוים עולם ולא שיהא עובדו
כל ג' שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך
בין מופלג (לז): (ז) וכי ימכר איש את בתו

לאמה. בקטנה הכתוב מדבר יכול אפילו הביאה סימנים אחרת קל וחומר ומה מכורה
קודם לכן יולאה בסימנים כמו שכתוב וילאה חנם אין כסף שאלו דורשים אותו לסימני
נערות שאינו מכורה אינו דין שלא תמכר לה): לא תצא בצאת העבדים. כליאת עבדים
כנענים שיואלים בשן ועין אבל זו לא תלא בשן ועין אלא עובדת שם או עד הי

שמות כא משפטים

אונקלוס

רָעָה בְּעֵינַי אֲדֹנִיָּה אֲשֶׁר־לֹא לוֹ ק
יְעֻדָּה וְהַפְדָּה לְעַם נֹכְרִי לֹא

רש"י

אבן עזרא

שלא נשאה חן בעיניו לכנסה לש: אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה (ס) וכסף קנייתה הוא כסף קדושה וכאן רמז לך הכתוב שמלוה ציעוד בא) ורמז לך שאינה לריכה קדושין אחרים: והפדה יתן לה מקום להפדות וללאת שאף הוא מסייע בפדיונה (ב) ומה הוא מקום שנותן לה שמגרע מפדיונה במספר השני' שעשתה אללו כאילו היא שכורה אללו. כילד הרי שקנאה צמנה ועשתה אללו ב' שנים אומרים לו יודע היית שעתידה ללאת לסוף שש שנה נמלא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה ועשתה אללך ב' שנים הרי שלישיית המנה טול שני שלישיות המנה ותלא מאללך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר לא האדון ולא האב (ג):

אחת בהיותה בוגרת (יט) כי הבוגרת איננה ברשות האב, וזה טעם יעדה, שיעודה שיקחנה לעצמו או יעידה לבנו (כ) או שיפדנה אביה, או אחד מסשפחתו, וזה טעם והפדה (כא) על כן לא הזכיר שם הפודה (כב) ויתכן להיות והפדה פועל יוצא לשנים פעולים (כג) וישוב אל אדוניה שיבקש פדיון השנים שנשארו עד היותה בוגרת (כד):

ח לא ימשול למכרה בבגדו בה. כמו מדוע נבגד איש באהיו (סלאכי ב י) (כה), ואמת ונכון הוא כי אין רשות לאדון למכרה לאיש מישראל (יט) וזה ידענו מהקבלה (כז) וכן ושמנו זה (כח) לזכר ולאסמכתא (כט) ואף תתמה בעבור מרחק לעם נכרי מזה הפסוק (ל) כי כמוהו שלם ישלם (למטה כב ב) (לא) כאשר אפרש, אמר הגאון כי לעם נכרי, כמו לאיש נכרי, וכמוהו הגוי גם צדיק תהרוג (ברא' כ, ד) (כג) וזה לא יתכן שיאמר על היחיד באחת הלשונות, כי נכון הוא שיאמר ויאמר ישראל (כג) כי הוא שם המין הכולל, כמו ויאמר מצרים (למעלה יד כה) (כד) רק להיות שם שטעמו כלל, כמו עם, וגוי, וקהל, ועדה, לא יתכן שיאמר על היחיד (כה) ופי' הגוי גם צדיק, שם מפורש, כי הבאת עלי ועל סמלכתי חטאה גדולה (ברא' כ ט) (כז): וטעם לא תצא כצאת העבדים, שיציאתם לעולם אחר שש שנים, כי גם זאת תצא אם

יהל אור

קרני אור

אם רעה היא בעיניו ואינו רוצה ליעדה אין ראוי שתשב בביתו להשתמשות לבד, כי חסור לו להניחה עוד ביד האדון מעת שיאמר לה חפצתי לקחתה: (יט) כי הקונה בת ישראל על דעתו שישאנה לאשה: (כ) לפי שלא התירה התורה שימכור אדם את בתו אלא במקום שיסבור שהקונה אותה ייעדנה לעצמו ויקחנה לאשה לו או לבנו: (כא) פועל שלא נזכר שם פועלו: (כב) יהיה מי שיהיה: (כג) ונפול על או שיבקש כסף מקנתה מאבי

אבן שמות כא משפטים עזרא קסח 835

לשמעון לאם (יט) והנה והפדה שיבקש פדיונה ויקבלנו (יט) , בין שתפדה היא עצמה או אביה (יט) או אחד מקרוביה (יט) , כי אם היא קרובה אל שש שנים יחשבו כמה שנים עבדה , וכמה המרחק עד השביעית , או עד הזמן שתהיה ברשותה (יט) , וכפי החשבון יהיה הפדיון (יט) : לעם נכרי . פירשנו (יט) ודע כי כל עם שאינו ישראלי יקרא נכר (יט) ואינו כמו זר (יט) כי זר יקרא שאינו ממשפחת השבט (יט) , והנה אם אמרנו כי ישראלי נקראו עברים בעבור עבר והיה הוא עובד השם , והנה מי שהוא ממשפחתו ועל אמונתו יקרא עברי , ואם אמרנו בעבור אברהם נקרא כן , הנה כתוב , כי ביצחק יקרא לך זרע (ברא' כא יב) אעפ"י שבישמעאל כתוב כי זרעך הוא (שם פ' יג) לא נתנה הארץ רק ליצחק לבדו , ובני יצחק היו יעקב ועשו , וכתוב ביצחק , כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל (שם כו ג) והנה לא נקרא לו זרע רק ביעקב לבדו אשר לו נתנה הארץ , והנה נכרים יחשבו בני הפילגשים ובני עשו עמהם (יט) : (פיה"ק . ויאמר המתרגם ארמית , כי לעם נכרי לאיש נכרי (יט) . ויאמר הגאון כי כמודו הגוי גם צדיק (שם כ ד) , ובאלה עמודי התורה נתלת המהביל להחליף מלה במלה (יט) [כה] ואמר כי החר תחת העם (יט) גם

קרני אור

כנ"ג מה שהעיר פ"ז : [כא] בפלי התיספות הביאו בשם הח' ז"ל , ולא נמצא אללנו לא כדפסס ולא ככ"י ז"ל , לא תצא פ"י ר' אברהם חנן עזרא ז"ל שאין האדון יכול לכופה לעשות מלאכה הלכית לאת חוץ אלא בתוך הבית וידידי הר"ג מ' י"פ , ספירני כי כפי' הטור הארוך פה"ת כתב לה משמיה דנפשיה , ועיין שו"ת מהר"י מברונא ז"ל סימן רמא שכתב ז"ל כתב כפי' התורה לר' יעקב ב"ר אשר ז"ל שנקרא נזיר וז"ל , י"מ שלא ישלחנה בחוץ לעשות מלאכתו אלא תשמענו בבית פכ"ל : [כב] וכן הוא (מכילתא משפטים פ"ג) חין רעה אלא שלא נגמלה תסד לפניו : [כג] ואונקלס תרגם יעדה , דיקומה ליה , וכן תיוב"ע , וכן כתב יא"ר שהתרגום כפי' הקרי : " , וז"ל כתב , שבהרגום כ"י משנת קפ"א (ואולי הוא יותר קדמון) כג"ל , לא קיימה ליה , וכן בתרגום סורי ובומרוני , וגם אונקלס אפשר שתרגם , די לא יקיימנה ליה , והסופרים השמיטו מלת לא לפי הקרי , ועיין בנ"ג שכתב ג"כ שכתב אשר לפניו כתיב , דלא מקיימא : [כד] עיין בפס"ז שם , ובמנחת שי מה שהעירו פ"ז : [כה] עיין ביאורי להקדמתו על התורה בדרך הא' הערה 8 ובקרי אור ברא' כ הערה ד , ושם לו הערה יח , ולפי הגרסא מפ' ח' ז"ל למעלה ס ט , ומפ' הקלר למעלה יב ת , ומפ' הארוך והקלר למעלה יט יב , ומפ' כאן , כיון ח' ז"ל לר' יונה ו' גמלא , כי כל השנוים שהביא ח' ז"ל פס' ובסוף ס' לחות , ובס' שפס' ברורה ,

כמשמעו (יט), גם חיה להם קבלה כי הגדול באחים הוא המיכל, ודרשו זה הפסוק לזכר ולאסמכתא (יט), וכן לעם נכרי, שחיה להם בקבלה שלא יוכל אדם לסבור בתו פעמים ושמו להם זה הפסוק לאות ולזכר (יט), ושמו כמשמעו, וכן הוא כי הישראלי יסבור עצמו לגר תושב גם לישראלי, ויש לו מסלול למכור בתו לישראלי לא לעם נכרי וזה הכתוב ואם הוא סאחר (יט) הוא דבק עם וכי ימכור איש את בתו לאמה וכות רבים, ותוצרתי להאריך (יט) כי השמות על שלשה דרכים, האחד שם פרס כאדם הראשון, ושם ואחר, והשני שם פין, כמו, אדם, כי יהיו בעור בשרו (ויקרא יג ב) (יט) ויאמר יחודה לשמעון אחיו (שופ' א ג) (יט) כי שב שם פרס כמו פין, וכן, ויהי לי שור וחמור (ברא' לבו) (יט) והדרך השלישי שם על רבים, ולא יתכן שיקרא בו ויחיד כמו סף, וקהל, ועם, וגוי, ומחנה, ופי' הגוי גם צדיק, אבימלך וביתו וממלכתו, כי כן כתוב, וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו (ברא' כ יז) ועוד כי הבאת עלי ועל מפלכתי חסאה גדולה (שם שם ס) (כז):

יהל אור

ס: * פי' מה שכתוב, וזה הדבר אשר מל יהושע" (יהושע ה ד) אמר כי, הדבר" תחת, העם" (וכס' הרקמה כתב שהוא במקום, ואלה האנשים) והפי' שם כמשמעו כמו שפי' הח' ז"ל כס' נחות, וזה הדבר" כאומר בעבור זה הדבר מל אותם יהושע, וכן פי' הרד"ק: (רסז) פי' מה שכתוב ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמעון (שופ' יד סו) היה ראוי להיות הרביעי בעבור שמאל למעלה (פ' יד) ולא יכלו להגיד החידה שלשת ימים" (וכס' הרקמה במקום ביום השביעי, ועיין הערה ג שם), והפי' שם כן הוא, התעסקו והעריחו נפשם שלשה ימים להגיד החידה ולא יכולו, וכאשר ראו כן נאשו ממנה, וכאשר היה ביום השביעי אמרו לאשת שמעון פתי את אישך, וכאשר הליקתהו ביום השביעי בעבור הדברים שנאמרו להגיד לה, כי כן כתוב, ושעם, היא מעלמה היתה בוכה כל אותן הימים שיגיד לה החידה אעפ"י שלא ביקש אדם ממנה מזה, וכן פי' הרד"ק בפסע השניה: (רסח) ס"ס הוא ז"ל, דוד השביעי: (רסט) (בדה"א ב) כשישוב בני ישי, יאמר שם (פ' סו) אלס השביעי דוד השביעי, ואמר כי היה ראוי להיות השמיני" כי כן כתוב, ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל" (ש"א סז י) ואח"כ אמר לו, התמו הגערים" ויאמר עוד שאר הקטן (שם פ' יא) ועוד כתיב, ולו שמונה בנים (ש"א יז יב) הנה כי שמונה בנים היו לו, ודוד היה השמיני, א"כ, דוד השביעי ז"ל, השמיני, וע"ז כתב הח' ז"ל כי לא אמר כלום, רק יתכן שהיה לשי בן מאשה אחרת, וכס' שמואל מנה אותם כולם בכלל שאמר שבעת בניו, ואמר עוד שאר הקטן, ובד"ה מנה השבעה שהיו מאס אחת עם דוד, וכן פי' הרד"ק: (רע) עיין ס' הרקמה שער כח שיחשוב שם שמונה הרבה: (רעא) וכן אמר כס' נחות, וכס' שפה ברורה, וספרו ראוי להשרף כי לא יתכן

שמות כא משפטים

אונקלוס

יֵא וְאִם-שֶׁלֹא-אֱלֹהִים לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ יִתְמַנֶּע: יֵא וְאִם תִּלָּח אֵלָיךְ
לֹא יַעֲבֹד לָהּ וְתִפּוֹק מִן

רש"י

אבן עזרא

תשמיש סח: (יא) ואם שלש אלה לא יעשה
לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה ומה
הן השלש ייעדנה לו או לבנו או יגרע
מפדיונה ותלך וזה לא יעדה לא לו ולא
לבנו והיא לא היה צידה לפדות את עלמה סט:

פזונותיה, ומצאנו משארותיך (למעלה ז כח)
והנה הלחם (עג) גם יש שאר בשר, וימסר
עליהם כעפר שאר (תה' עח כו) (עג) ויתכן
לחיות זה כן מה שיהיה בשרה (עז): כמותה.
כמשמעו והשיעורין ידענום מדברי קבלה (עז):
ועונתה. י"א כי פי' דירתה, וכמהו,
וענתה שמה (הושע ב יז) גם שניהם מנורת

סעונה (עז), וכן וענה איום (ישעי' יג כב) (עז) וקרמוניו אמרו שעונתה רמו לעת השכיבת (*).
וכבר הראיתיה בס' קהלת שמלת עת מוזאת הנזרה (עז), ופי' וענתה וענה אינו כ"א כמשמעו (עז): יֵא וְאִם.
אחז דרך קצרה כמו שלש סאים (בראי' יח ז) (פי) כי הנכון השלש האלה (עז), ורבים
חשבו כי השלש האלה הם שארה כמותה ועונתה (עז) וזה לא יתכן, כי אחר שאמר
כמשפט הבנות יעשה לה (פי) וחיוב הבנות אלה השלש (עז) ואין צורך לחזק זה (עז),
ועוד כי יפת תואר שהיא נכריה כתוב עליה, ומכור לא תמכרנה בכסף (דברי' כא יד) ואף
כי זאת (עז), רק הנכון שהוא ואם אחת משלש אלה, שהוא לא ישאנה, ולא לבנו
ייעדנה, ולא יפדנה (עז) תצא חנם בהיותה ברשותה (עז) וכמהו אם ינע סמא נפש בכל
אלה היסמא (חגי ב יג) פי' באחד שאלה (עז) וכמהו רבים, ואמר הנאון מה טעם לומר אין
כסף, אחר שאמר ויצאה חנם, והוא השיב, כי אם חלתה בביתו והוציא עליה ברפואות
לא תפרע לו כלום (עז) ולפי דעתי אין צורך כי הוא תוס' ביאור, כדרך כי מה אתה ולא
תחיה (פי' כ א) (עז): (פיה"ק, וחנה בן ואם שלש אלה אינו על שארה כמותה ועונתה, כי אם
על יעדה לו או לבנו, או הפדה, וכן, ואף לאמתך תעשה בן (דברי' מז יז) ישוב על הענק
תעניק (שם) פ' יד (עז), והעד שפי' בן, שאמר הכתוב בבגדו בוח, והפעם כי אם תאב יבגוד בבת
למכרה לנכרי, לא נעזבנת אנחנו, ונוציאנה מרשותו לא ימשול בה (עז): ויצאה חנם.
בהיותה בוגרת, ופעם אין כסף, אם מכרה האב, כי נשארו לבגרותה חמש שנים (עז) והיא הגיעה
קודם הזמן (עז) לא יבקש מהאב כסף כדי החדשים שנשארו (עז) ולא יתכן שישוב ואם
שלש אלה על אלה הקרובים (עז) בעבור ויצאה חנם אין כסף, ואין כן משפט הבנות (ע

